

УДК 338.242.2(477)

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО МЕХАНІЗМУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИМ РОЗВИТКОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Ляшок Я.О.

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ

Шакіна Н.А.

Донецький національний технічний університет

Досліджено теоретичні питання формування державного механізму стратегічного управління науково-технічним розвитком. Визначено функції держави відносно науково-технічної сфери, як об'єкта управління загальнодержавного рівня. Надана класифікація методів державного управління науково-технічною сферою за формами впливу. Наведені основні принципи, на яких повинна базуватися державна науково-технічна та інноваційна політика. Виявлені чинники, що стримують науково-технічний та інноваційний розвиток країни, що дозволило визначити напрями удосконалення механізмів державного управління згідно принципів інноваційного управління.

Ключові слова: механізм державного управління, науково-технічна та інноваційна діяльність, державна науково-технічна політика, методи державного управління, принципи інноваційного управління.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації світової економіки все більша частина досліджень присвячується вивченню механізмів державного управління різного роду процесів, не виключенням є і механізм управління науково-технічною та інноваційною діяльністю держави. Інтенсифікація розвитку цього напрямку пов'язана зі збільшенням наукоємності економічного прогресу. Економічний розвиток все більше набуває інноваційного характеру і розширене відтворення вже не уявляється без присутності в ньому фактору науки. Однією з центральних проблем стає стимулювання наукової та інноваційної діяльності, а також раціональне розподілення коштів на фінансування науково-технічних та інноваційних програм. Отже, постає невідкладне питання необхідності розробки механізму науково-технічної та інноваційної діяльності, що представлений комплексом умов по сприянню відродженню та стимулюванню наукової та інноваційної активності в нашій країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики державного стратегічного управління на мікро-, макро- та регіональному рівні займалися наступні вчені: Анософф І., Бойко О. В., Геєць В., Драчук Ю. З., Єгоров І. Ю., Жаліло Я., Інзельт А., Корж М. В., Кузьмін В. І., Мамочинська Ю. А., Марченко О. В., Неделін І. В., Пальчевич Г. Т., Поважний О. С., Попов С. А., Санто Б., Семиноженко В. П., Серєда О. В., Федуллова Л.І., Шульгіна Л. М. Однак, все ще не вирішені окреслені дослідниками питання у зв'язку з їх комплексністю, складністю і нетривіальністю вирішення в умовах реалій нашої країни, яка знаходиться в пошуку моделі подальшого розвитку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На даний час ще залишаються не вирішеними проблеми стратегічного управління науково-технічним розвитком держави. Водночас в Україні немає чіткої державної стратегії науково-технічного розвитку, як головного чинника забезпечення переходу до інноваційної економіки. Все ще залишається невирішеним питання визначення типу стратегії як комплексу державних механізмів маневру-

вання ресурсами для найбільш швидкого досягнення намічених цілей.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є виявлення напрямів удосконалення державного механізму стратегічного управління науково-технічним розвитком в умовах глобальної конкуренції.

Виклад основного матеріалу. Ще в Лісабонській Стратегії (березень 2000 р.) країни ЄС поставили за мету "стати самою конкурентоспроможною й динамічною у світі економікою, заснованою на знаннях, спроможною до 2010 р. забезпечити стале економічне зростання при одночасному кількісному й якісному зростанні робочих місць і більшій соціальній гармонії" [1; 2].

Глобалізаційні процеси вимагають від держави вирішення ряду завдань, що стосуються підтримки, мотивації та подальшого розвитку інтелектуального потенціалу нації, його ефективного використання для підвищення рівня конкурентоспроможності країни через застосування ефективного державного управління та використання дієвих національних стратегій розвитку.

Україна за економічними можливостями, інтелектуальним і науково-технічним потенціалом все ще належить до найбільших розвинутих європейських держав. Українське суспільство має й повинне використати свої можливості для того, щоб зайняти гідне місце на світовій арені, посісти провідні позиції серед держав з постіндустріальною економікою.

Таким чином, глобальний за змістом та інноваційний за характером розвиток світового економічного господарства і внутрішнього соціально-економічного середовища вимагає від України здійснення ефективного стратегічного управління науково-технічним та інноваційним розвитком держави в умовах глобальної конкуренції та вибору власної стратегії науково-технічного та інноваційного розвитку країни.

Наразі необхідно чітко визначити напрями удосконалення вітчизняного механізму управління науково-технічним та інноваційним розвитком для активізації роботи в напрямку формування власної стратегії науково-технічного та інноваційного розвитку країни.

Відносно науково-технічної сфери, як об'єкта управління загальнодержавного рівня державою виконуються наступні функції, які ми наведемо таким чином:

1. Цільова, що полягає у визначенні цілей, пріоритетів, основних напрямків науково-технічного розвитку країни на шляху до інноватизації економіки.

2. Стимулююча, що передбачає формування регуляторів впливу на діяльність підприємств та організацій та стимулює процеси в напрямку розвитку науково-технічного прогресу.

3. Нормативна (регламентуюча), що визначає певні правила за допомогою законів, законодавчих актів і нормативів, а також дозволяє здійснити моніторинг та дати оцінку їх реалізації у практику.

4. Коригуюча, що дозволяє вносити певні поправки до основних нормативних документів щодо розвитку науково-технічної сфери та розподілу фінансових ресурсів у залежності від визначених пріоритетів.

5. Соціальна, що може забезпечити державний соціальний захист та соціальні гарантії з боку держави всім учасникам інноваційного процесу.

6. Контролююча, що дозволяє забезпечити державний контроль та нагляд за виконанням законів, норм і стандартів, що складають нормативну базу науково-технічного розвитку.

Для реалізації вищезазначених функцій держави складається механізм, що функціонує через систему, яка сформована з методів, важелів та інструментів впливу, забезпечених усім необхідним. Удосконалення державної науково-технічної політики на шляху країни до інноваційного розвитку слід впроваджувати саме через реалізацію основних складових механізму управління науково-технічним та інноваційним розвитком.

Для подальшого розуміння дій держави в даному напрямку розглянемо більш детально скла-

дові притаманні державному механізму управління науково-технічним та інноваційним розвитком.

За формами впливу методи державного управління науково-технічною сферою класифікують на прямі та непрямі (рис. 1).

Слід зазначити, що в умовах Євроінтеграції та розбудови Україною конкурентоспроможної економіки особливістю формування державної науково-технічної політики є те, що з розвитком ринкових відносин і становлення держави на інноваційний шлях функції прямого впливу держави на науково-технічну та інноваційну сферу будуть звужуватись. Тож, удосконалення державної політики в науково-технічній та інноваційній сфері треба зосередити більше на непрямих методах державного управління науково-технічним та інноваційним розвитком країни.

До другої важливої складової системи реалізації державної політики в науково-технічній та інноваційній сфері слід віднести важелі механізмів державного управління. На нашу думку, серед всіх різновидів механізмів державного управління важелі будуть однакові. Основними серед них ми вважаємо:

– економічна доцільність (мотивація науково-технічної та інноваційної діяльності);

– обґрунтовані обсяги та джерела фінансування;

– дотримання правових регуляторів.

З вищесказаного можемо зробити висновок, що удосконалення механізмів державного управління науково-технічним та інноваційним розвитком слід проводити системно в нерозривному зв'язку «методи-важелі-інструменти». Особливість формування державної політики повинна бути у відповідному забезпеченні механізмів її реалізації, що будуть прийняті в межах компетенції державних органів управління.

Оцінка міжнародного досвіду державного регулювання науково-технічної та інноваційної

Рис. 1. Класифікація методів державного управління науково-технічною сферою

Джерело: розроблено автором

сфери, дозволяє визначити основні принципи, на яких повинна базуватися державна науково-технічна та інноваційна політика:

- пріоритетність (інновації в виробництві більш пріоритетні ніж традиційне виробництво);
- свобода (наукова та науково-технічна творчість повинна бути забезпечена свободою дій, а також правовою охороною інтелектуальної власності);
- конкурентоздатність (державне сприяння розвитку конкуренції в науковій сфері);
- економічність (забезпечення економічних процесів в інноваційній діяльності);
- концентрація (концентрування ресурсів в пріоритетних напрямках науково-технічного розвитку);
- обмеженість та достатність (встановлення чітких рамок пріоритетних напрямів);
- гнучкість (забезпечення гнучкої інноваційної політики);
- інтегрованість (інтеграція науки, освіти та підприємницької діяльності);
- розвиток (передача прав і обов'язків на регіональний рівень для інноваційних підприємств);
- масштабність;
- міжнародне співробітництво в сфері науки і техніки;

– екологічність (дотримання вимог екологічної безпеки).

В залежності від того, які проблеми будуть вирішені із застосуванням конкретно взятого механізму державного управління, він може бути як комплексним (складним), так і самостійним, або включати в себе декілька самостійних механізмів.

Для більш детального розуміння можливостей удосконалення механізмів науково-технічного та інноваційного розвитку України наведемо ряд чинників негативного впливу на науково-технічний та інноваційний розвиток країни (рис. 2).

Проаналізуємо більш детально забезпечення механізмів державного управління згідно принципів інноваційного управління, визначимо напрями їх удосконалення (рис. 3).

Нинішня ситуація, що представлена суттєвими диспропорціями в розвитку регіонів, відсутністю комунікації на всіх рівнях державного управління, нерівномірним економічним розвитком територій країни, а як наслідок, суттєвим розшаруванням населення, пов'язана з тим, що ще з початку незалежності країни відсутня чітко визначена державна політика в сфері регіонального розвитку, наявна неефективна система

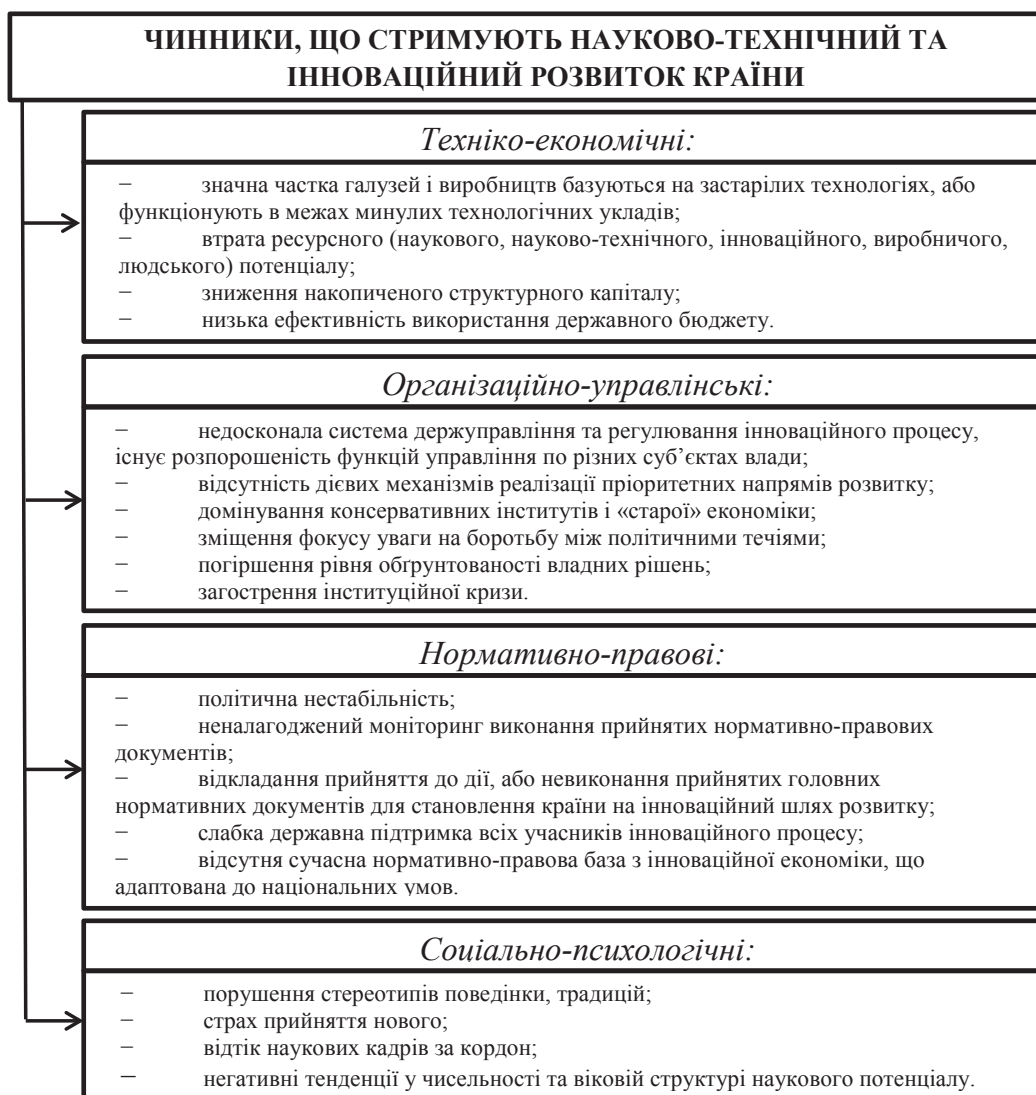

Рис. 2. Чинники, що стримують науково-технічний та інноваційний розвиток країни
Джерело: розроблено автором

державного управління регіональним розвитком та непрозорий механізм фінансування регіонального розвитку, збереглися застарілі взаємовідносини між регіонами, та окремо взятим регіоном і державою в цілому, а також недосконала система територіальної влади та постійне відкладання проведення реформ на місцях, як адміністративних, так і економічних.

Державна стратегія науково-технічного та інноваційного розвитку розробляється після надання сформованих та обґрунтованих регіональних та галузевих стратегій науково-технічного та інноваційного розвитку на основі стратегій відповідних суб'єктів господарювання.

Висновки і пропозиції. Необхідність розробки єдиної стратегії для забезпечення сталого розвитку держави зумовлена зменшенням природно-ресурсного потенціалу країни, погіршенням життя у зв'язку природними змінами (природні та техногенні катастрофи), зниженням економічної ефективності від господарювання тощо. У зв'язку з обмеженою кількістю фінансових ресурсів країни, для більш раціонального їх використання слід сконцентрувати увагу на регіональному аспекті. Регіональні стратегії розвитку на пряму пов'язані з такими важливими і складними процесами, як: розвиток ринкових відносин, науково-технічна та інноваційна діяльність,

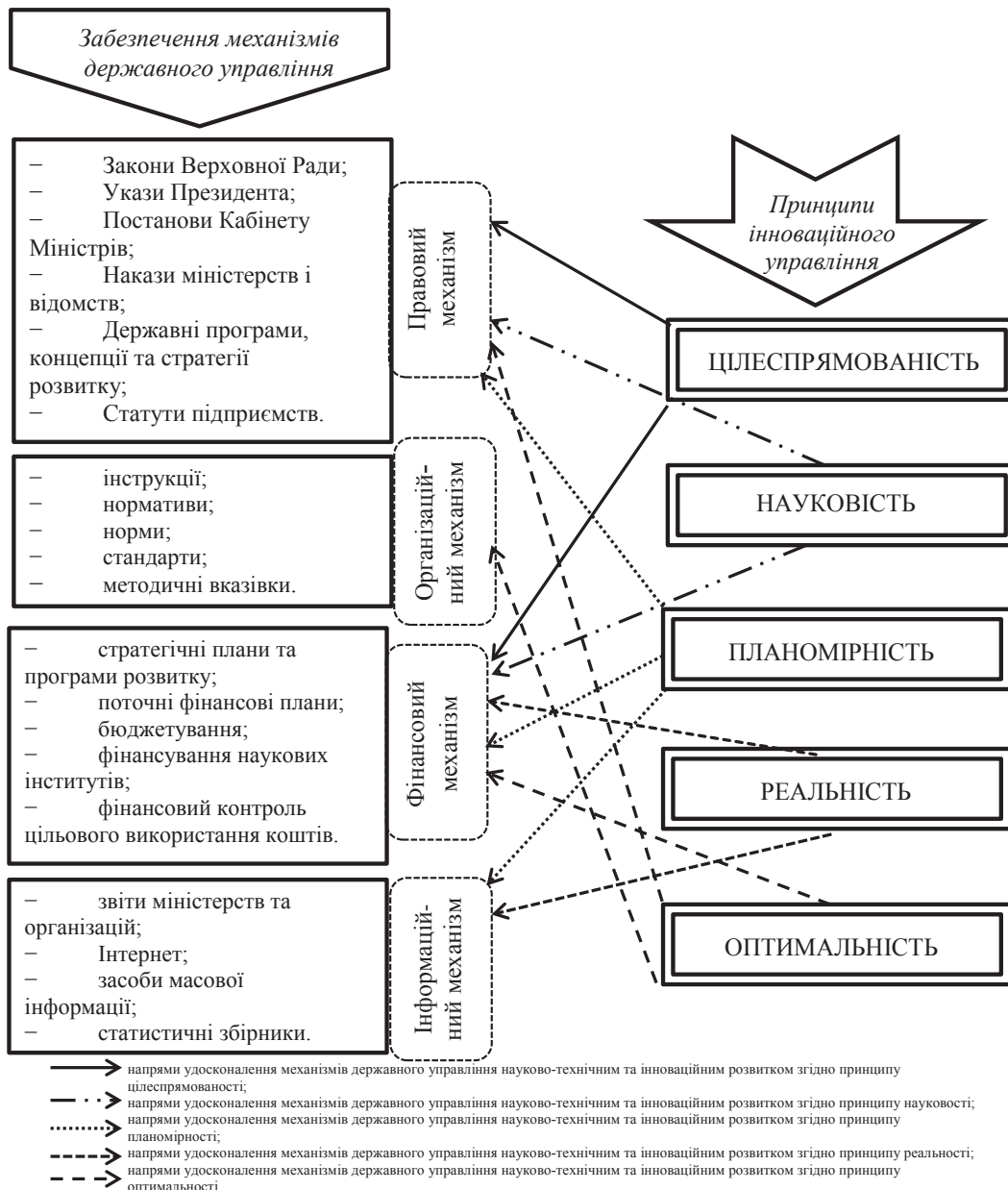

Рис. 3. Напрями удосконалення механізмів державного управління згідно принципів інноваційного управління

Джерело: розроблено автором

розвиток та функціонування нових форм власності, соціальний розвиток, як пріоритетний напрям, поліпшення демографічної ситуації, збереження інтелектуального капіталу тощо.

Список літератури:

1. Лісабонська Стратегія (2000) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lpehea.in.ua/inshi-programni-dokumenty/lisabonska-strategiya-2000>
2. Мушніков В.М. Механізми реалізації державної науково-технологічної політики / В.М. Мушніков // Державне будівництво: електронне наукове фахове видання. – 2007. – №1(Ч.1) – Режим доступу до журналу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2007_1%281%29__23

Ляшок Я.А.

ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет», г. Красноармейск

Шакина Н.А.

Донецкий национальный технический университет

НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО МЕХАНИЗМА СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИМ РАЗВИТИЕМ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ КОНКУРЕНЦИИ

Аннотация

Исследованы теоретические вопросы формирования государственного механизма стратегического управления научно-техническим развитием. Определены государственные функции относительно научно-технической сферы, как объекта управления общегосударственного уровня. Предложена классификация методов государственного управления научно-технической сферой по формам воздействия. Приведены основные принципы, на которых должна базироваться государственная научно-техническая и инновационная политика. Выявлены факторы, сдерживающие научно-техническое и инновационное развитие страны, что позволило определить направления совершенствования механизмов государственного управления согласно принципам инновационного управления.

Ключевые слова: механизм государственного управления, научно-техническая и инновационная деятельность, государственная научно-техническая политика, методы государственного управления, принципы инновационного управления.

Liashok Ya.O.

Donetsk National Technical University, Krasnoarmiysk

Shakina N.A.

Donetsk National Technical University

DIRECTIONS FOR IMPROVING THE NATIONAL MECHANISM OF STRATEGIC MANAGEMENT OF SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF GLOBAL COMPETITION

Summary

The theoretical problems of formation of the national mechanism of strategic management of scientific and technological development are investigated. Government functions concerning the scientific and technical sphere as an object of management at the national level are defined. The classification of national management methods of the scientific and technical sphere is proposed on the forms of their impact. The main principles on which the national scientific, technical and innovation policy should be based are given. The factors hampering scientific, technical and innovative development of the country are revealed, which made it possible to determine the directions for improving the mechanisms of national management in accordance with the principles of innovative management.

Keywords: national management mechanism; scientific, technical and innovative activity; national scientific and technical policy; national management methods; principles of innovative management.